

Les poetes gregues

SUSANNA RAFART

POESIA

Margalida Capellà i Soler,
Poetes gregues antigues.
PUBLICACIONS DE L'ABADIA
DE MONTSERRAT.
Barcelona, 2004.

Des de l'època arcaica fins a l'època hellenística, hi hagué a Grècia dones poetes el nom de les quals avui queda representat només en Safo. Tot i el que es pugui pensar de la situació social de la dona en l'antiga Grècia, van existir poetes reconegudes que, a més, dominaven els ensenyaments musicals i que ben sovint ensenyaven joves gregues per preparar-les per al matrimoni. Amb freqüència, aquelles amb més relleu intel·lectual eren també heteres, perquè només fora de la vida convencional podien exercir amb total llibertat les seves capacitats intel·lectuals.

S'ha de dir que en català el coneixement de les poetes arcaiques ha tingut una certa fortuna. És Maria Àngels Anglada qui s'hi dedicà més a fons en el seu llibre *Les germanes de Safo: antologia de poetes hellenístiques* i també a *Balades gregues*, amb el descobriment d'algunes veus anònimes. En la primera antologia, Anglada mostrava l'obra de les poetes hellenístiques, Ànite de Tegea, Erinna de Telos, Mero de Bizanci i Nossis de Locres. Amb molt bon criteri, sumava a les poques veus, els poemes dels poetes grecs que en parlaven i d'altres en què es mostraven tots els aspectes de la vida quotidiana d'una dona en l'antiga Grècia. El resultat era una sòlida mostra que donava als poemes inicials el color que

l'escassetat d'obra hi restava. L'esplèndid pròleg que acompanyava una edició pensada per al gran públic ja referia el valor inaugural dels versos de Safo recordats a *Mort a Venècia*, i el testimoni de Woolf en atorgar a les poetes el doble caràcter d'hereves i innovadores. Després, la memòria dels segles no les ha respectades prou, a pesar de la rellevància de les seves veus, que no passaren desapercebudes per als poetes d'aleshores: d'Ànite de Tegea, que pertanyia a l'escola de Cos, on abundaven els metges poetes, en deia Meleagre l'Homer de les dones. En altres ocasions, tal com explica Capellà, la vida d'una virtuosa de les lletres podia generar llegendàries rivalitats del gust popular com la coneguda entre Píndar i Corinna de Tànagra. De tot plegat, tanmateix, n'ha pervingut ben poca cosa. Joan Ferraté, per exemple, a *Líricos griegos arcaicos* inclou només Safo i, si bé té en compte el poeta Alcma, no dona notícia de la seva gran amiga Megalòstrata d'Esparta. Sols la poeta de Mitilene ha obtingut més fortuna: recordem la versió de Manuel Balasch i, ara mateix, la nova d'Aurora Luque.

L'ARBRE GENEALÒGIC DE SAFO

L'alegria de trobar un arbre genealògic a partir de Safo es desfà molt aviat en constatar Margalida Capellà els escassos testimonis, i gairebé sempre l'absència d'obra amb què han arribat aquests dinou noms fins a nosaltres. L'autora parla exactament de "naufregi de la literatura femenina". Per contra, certifica la professionalització de la majoria d'elles com a dones de lletres. *Poetes gregues i antigues* és, malauradament, una impecable antologia del

silenci. L'estudiosa ha reunit tots els testimonis de les seves protagonistes i n'ha reconstruït individualment la vida. Adjunta, en cada capítol, els textos antics testimonials sobre les autores i n'afegeix els fragments recuperats. Sortosament, els fragments que reclamava Anglada de Corinna de Tànagra són aquí particularment abundosos. De manera que, podem dir, una i altra obra es complementen. L'una, des de la mirada d'una poeta

actual, amb versions molt acurades dels poemes; l'altra, des de la mirada de l'especialista que vol presentar el corpus possible de la història escrita de les poetes.

La personalitat d'aquestes artistes és diversa i interessant: Cleobulina, per exemple, que fou filla d'un dels set savis de Grècia, era experta en enigmes; Damòfila fou educadora de noies; Erinna va descobrir en els seus epigrames el tema de la nostàlgia de la infantesa,

MARIA ÀNGELS ANGLADA VA REUNIR POEMES HEL·LENÍSTICS

tot cantant els jocs viscuts al costat de la seva amiga Baucis, morta als dinou anys; en definitiva, totes van ser inventores de ritmes i esquemes mètrics. Alguns exemples ens mostren les particularitats de bescantats sintagmes esplèndids que han fet córrer rius de tinta. És famós el vers de Praxilla que parla de la bellesa del rostre de la lluna alhora que evoca la de les figures madures per plànyer-se d'allò que ha de deixar en morir. Els versos de Praxilla van ser motiu d'ironies per part dels seus rivals poetes en aquella època, perquè es considerava que comparava uns elements irreconciliables. Però Praxilla, com altres, era experta en mitologia. Anglada ja ens recorda que l'associació deriva de l'evocació indirecta d'Adonis, déu del món vegetal i de la fecunditat de la naturalesa. Ara, l'associació d'una cosa i altra ja no ens pot sorprendre i la trobem d'una gran modernitat.

TESTIMONIS SIGNIFICATIUS

Sigui com sigui, el llibre ofereix informació i testimonis prou significatius per entendre que les nou muses del poema d'Antípatre eren una selecció d'una realitat més rica i variada que l'antòloga amplia fins a dinou. Margalida Capellà ho ha documentat prolixament, malgrat les dificultats d'una recerca complicada. La història de les seves vides, a més, informa de l'acurada educació que podia rebre una noia grega, sobretot en ambients pitagòrics, i de la llibertat que anava associada a les seves tasques artístiques.

L'antologia respon a la voluntat de fer el cànon complet de la història de la literatura, a la vegada que és una proposta enriquidora que ens convida a sumar la tradició descoberta a la dels noms dels poetes arcaics, i a veure'n i comprendre'n les semblances i les divergències. Lluny de ser, doncs, una antologia tancada de gènere, el text és una veritable revolució callada en la seva declaració d'intencions.

NARRATIVA

Frederic Solergibert,
Sota l'arbre amic.
COLUMNA. Barcelona, 2004.

Figures literàries que han assolit en els darrers anys una bona fama i atractiu comercial han basat part del seu èxit a combinar la literatura amb una psicologia prêt-à-porter que, en temps d'estrès i desordres laborals i personals, intenta donar lliçons o consells sobre com arribar a la felicitat, com reconèixer l'amor veritable i com evitar l'assetjament moral i l'apatia a la feina. Penso en l'autor brasiler Paulo Coelho, una figura que té tants defensors incondicionals com detractors acèrrims, i que va propulsar la seva carrera literària amb l'arxifamós *L'Alquimista* i la llegenda personal que tot ésser

humà guarda dins seu. Altres escriptors, com el psicoanalista argentí Jorge Bucay, autor de títols com ara *Escolta'm*, *Cuentos para pensar* i *Amarse con los ojos abiertos*, han popularitzat el conte com a mitjà de coneixement, de recerca i de creixement personal.

Sota l'arbre amic, escrit per Frederic Solergibert, se situa entre Coelho i Bucay, en el sentit que intenta ser (en aquest cas de forma explícita i incondicional perquè gairebé no hi ha un eix narratiu al darrere) un compendi de consells vitals i psicològics explicats a través de la tècnica (molt pròxima a les faules) del conte.

De Solergibert en coneixem

molt poques coses. A la solapa del llibre se'ns indica que és un psicoterapeuta reconegut, especialitzat en sistemes d'aprenentatge accelerat i en noves tecnologies per al canvi d'hàbits de comportament, que fa conferències i seminaris i que té un centre de desenvolupament personal. I aquí s'acaba el seu currículum literari.

Sota l'arbre amic arrenca de la voluntat d'aprofitar els poders que els arbres i els boscos tenen: "La natura posseeix i amaga poders que els éssers humans amb prou feines som capaços de comprendre", proclama la citació amb què Solergibert comença el seu llibre.

Sota l'arbre amic és un llibre

ple de màximes i consells d'autoajuda més o menys elaborats, interessants, o útils, però mancat de tot talent i notorietat literaris. Solergibert es basa en la tècnica del diàleg entre un nen i un arbre per intentar exemplificar i difondre màximes de vida, consells psicològics i vitals per superar situacions com ara el desànim, el desamor i la pèrdua. Estructurat en una desena de contes breus, l'obra conté, en poc més de cent pàgines, una bona col·lecció de frases per al confort i l'autoajuda personals que perfectament podrien aparèixer en una secció denominada *Com millorar la teva vida* de qualsevol revista setmanal o en una secció d'ho-

ròscop de qualsevol diari: "Cal que aprofundeixis en el coneixement de les teves emocions si vols que la veritat entri en la teva vida", "Aprendre sobre l'amor no és tan fàcil com et penses. No n'hi ha prou amb les paraules, cal també experimentar el desamor per reconèixer l'amor. A molts, l'eneïtat, les desavinences, les ruptures freqüents els fan dubtar, són com travetes que els fan caure... i no acaben d'aixecar-se, durant anys es dediquen a gatejar. Però d'altres són capaços d'alçar-se una vegada i una altra, i gosen buscar, experimentar, i són aquests els que finalment troben l'amor".

Aquí hi ha el mèrit principal de *Sota l'arbre amic*: recordar al lector un seguit de frases i consells més o menys tòpics que es poden aplicar a una experiència vital determinada. Però el llibre de Solergibert no dona per a més. Coelho i Bucay queden a molta distància.

Arbres per a autoajuda

DAVID CAMINADA